

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 1 sierpnia 2022 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej – Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 – Artykuły 3, 6–8 i 14 – Pojęcie „zwykłego pobytu” – Jurysdykcja, uznawanie, wykonywanie orzeczeń oraz współpraca w zakresie zobowiązań alimentacyjnych – Rozporządzenie (WE) nr 4/2009 – Artykuły 3 i 7 – Obywatele dwóch różnych państw członkowskich, zamieszkujący w państwie trzecim jako zatrudnieni przez Unię Europejską pracownicy kontraktowi w delegaturze Unii Europejskiej w tym państwie trzecim – Ustalenie jurysdykcji – Forum necessitatis

W sprawie C-501/20

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Audiencia Provincial de Barcelona (sąd okręgowy w Barcelonie, Hiszpania) postanowieniem z dnia 15 września 2020 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 6 października 2020 r., w postępowaniu

MPA

przeciwko

LCDNMT,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: A. Prechal, prezes drugiej izby, pełniąca obowiązki prezesa trzeciej izby, J. Passer, F. Biltgen, L. S. Rossi (sprawozdawczyni) i N. Wahl, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Szpunar,

sekretarz: L. Carrasco Marco, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 16 września 2021 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu MPA – A. López Jiménez, abogada,

* Język postępowania: hiszpański.

- w imieniu LCDNMT – C. Martínez Jorba i P. Tamborero Font, abogadas,
- w imieniu rządu hiszpańskiego – L. Aguilera Ruiz, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu czeskiego – I. Gavrilova, M. Smolek i J. Vlácil, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Rady Unii Europejskiej – M. Balta, H. Marcos Fraile i C. Zadra, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – I. Galindo Martín, M. Kellerbauer, N. Ruiz García, M. Wilderspin i W. Wils, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 24 lutego 2022 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3, 7, 8 i 14 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. 2003, L 338, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 6, s. 243; sprostowania: Dz.U. 2007, L 179, s. 56; Dz.U. 2009, L 70, s. 19; Dz.U. 2009, L 347, s. 32, Dz.U. 2016, L 99, s. 34), art. 3 i 7 rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz.U. 2009, L 7, s. 1; sprostowania: Dz.U. 2011, L 131, s. 26; Dz.U. 2013, L 8, s. 19; Dz.U. 2013, L 281, s. 29) oraz art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą praw podstawowych”).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy MPA i LCDNMT, dwójgim pracowników kontraktowych Unii Europejskiej przydzielonymi do delegatury Unii w Togo w przedmiocie żądania rozwodu połączonego z wnioskami dotyczącymi ustalenia zasad i sposobu sprawowania pieczy nad małoletnimi dziećmi z tego małżeństwa oraz zasad odpowiedzialności rodzicielskiej, zasądzenia renty alimentacyjnej dla tych dzieci oraz przyznania prawa do korzystania z rodzinnego mieszkania położonego w Lomé (Togo).

Ramy prawne

Prawo międzynarodowe

- 3 Zgodnie z art. 31 ust. 1 Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych, sporządzonej w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r., która weszła w życie w dniu 24 kwietnia 1964 r. (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 500, s. 95, zwanej dalej „konwencją wiedeńską”):

„Przedstawiciel dyplomatyczny korzysta z immunitetu od jurysdykcji karnej państwa przyjmującego. Korzysta on również z immunitetu od jurysdykcji cywilnej i administracyjnej tegoż państwa, z wyjątkiem:

- a) powództw z zakresu prawa rzeczowego dotyczących prywatnego mienia nieruchomości położonego na terytorium państwa przyjmującego, chyba że posiada on je w imieniu państwa wysyłającego dla celów misji;
- b) powództw dotyczących spadkobrania, w których przedstawiciel dyplomatyczny występuje jako wykonawca testamentu, administrator, spadkobierca lub zapisobierca w charakterze osoby prywatnej, a nie w imieniu państwa wysyłającego;
- c) powództw dotyczących wszelkiego rodzaju zawodowej lub handlowej działalności wykonywanej przez przedstawiciela dyplomatycznego w państwie przyjmującym poza jego funkcjami urzędowymi”.

Prawo Unii

Protokół w sprawie przywilejów i immunitetów

- 4 Artykuł 11 Protokołu nr 7 w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej (zwanego dalej „protokołem w sprawie przywilejów i immunitetów”), który znajduje się w rozdziale V protokołu, zatytułowanym „Urzednicy i inni pracownicy Unii Europejskiej”, stanowi:

„Na terytorium każdego państwa członkowskiego i bez względu na ich przynależność państwową, urzednicy i inni pracownicy Unii:

- a) z zastrzeżeniem postanowień [t]raktatów dotyczących z jednej strony reguł odpowiedzialności urzedników i innych pracowników w stosunku do Unii oraz, z drugiej strony, właściwości Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sporach między Unią a jej urzednikami i innymi pracownikami, korzystają z immunitetu jurysdykcyjnego co do dokonanych przez nich czynności służbowych, a obejmującego również słowa wypowiedziane lub napisane. [...]

[...]”.

- 5 Zgodnie z art. 17 akapit pierwszy wymienionego protokołu, który znajduje się w rozdziale VII tego protokołu, zatytułowanym „Postanowienia ogólne”:

„Przywileje, immunitety i inne udogodnienia przyznaje się urzednikom i innym pracownikom Unii wyłącznie w interesie Unii”.

Regulamin pracowniczy i WZIP

- 6 Na podstawie art. 1b Regulaminu pracowniczego urzędników Unii Europejskiej (zwanego dalej „regulaminem pracowniczym”), z zastrzeżeniem odmiennych przepisów regulaminu pracowniczego, dla potrzeb tego aktu Europejską Służbę Działań Zewnętrznych (ESDZ) traktuje się jak instytucje Unii.
- 7 Artykuł 23 regulaminu pracowniczego wskazuje:
- „Przywileje i immunitety przysługujące urzędnikom, przyznawane są wyłącznie w interesie Unii. O ile protokół w sprawie przywilejów i immunitetów nie stanowi inaczej, urzędnicy nie są zwolnieni z wypełniania swoich osobistych zobowiązań ani z obowiązku przestrzegania obowiązujących przepisów ustawowych i porządkowych.
- [...]”.
- 8 Artykuł 3a ust. 1 Warunków zatrudnienia innych pracowników Unii Europejskiej (zwanym dalej „WZIP”) stanowi:
- „Do celów niniejszych warunków zatrudnienia przez »personel kontraktowy« rozumie się personel nieprzydzielony na stanowisko określone na liście stanowisk załączonej do sekcji budżetu odnoszącej się do danej instytucji i zatrudniony w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy:
- [...]
- d) w [p]rzedstawicielstwach i [d]elegacjach instytucji Unii,
- [...]”.
- 9 Artykuł 85 ust. 1 akapit pierwszy WZIP ma następujące brzmienie:
- „Umowy z pracownikami kontraktowymi określonymi w art. 3a zawiera się na czas określony mieszczący się w granicach od 3 miesięcy do 5 lat. Umowy na czas określony nieprzekraczające pięciu lat mogą zostać przedłużone jednokrotnie. Całkowity okres trwania umowy pierwotnej i pierwszej umowy przedłużonej nie może być krótszy niż sześć miesięcy dla grupy funkcyjnej I i dziewięć miesięcy dla innych grup funkcyjnych. Następną umowę zawiera się na czas nieokreślony”.

Rozporządzenie nr 2201/2003

- 10 Motywy 5, 11, 12, 14 i 33 rozporządzenia nr 2201/2003 stanowią:
- „(5) W celu zapewnienia równego traktowania wszystkich dzieci niniejsze rozporządzenie obejmuje wszystkie orzeczenia w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, łącznie ze środkami mającymi na celu ochronę dziecka, niezależnie od jakiegokolwiek związku z postępowaniem w sprawach małżeńskich.
- [...]

- (11) Obowiązki alimentacyjne są wyłączone z zakresu stosowania niniejszego rozporządzenia, ponieważ są już uregulowane w rozporządzeniu [Rady] (WE) nr 44/2001 [z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1)]. Sądy mające jurysdykcję według niniejszego rozporządzenia z reguły będą miały jurysdykcję w sprawach alimentacyjnych na podstawie art. 5 [pkt] 2 rozporządzenia nr 44/2001.
- (12) Podstawy jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w niniejszym rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Oznacza to, że jurysdykcja powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej.

[...]

- (14) Niniejsze rozporządzenie nie powinno naruszać stosowania międzynarodowego prawa publicznego w zakresie immunitetów dyplomatycznych. Jeżeli sąd nie może wykonać jurysdykcji z uwagi na immunitet dyplomatyczny zgodny z prawem międzynarodowym, jurysdykcja powinna być wykonywana zgodnie z prawem krajowym w państwie członkowskim, w którym dana osoba nie posiada takiego immunitetu.

[...]

- (33) Niniejsze rozporządzenie uznaje prawa podstawowe i jest zgodne z zasadami przyjętymi w [karcie praw podstawowych]. W szczególności zmierza do zapewnienia przestrzegania podstawowych praw dziecka określonych w art. 24 [karty praw podstawowych]”.

11 Artykuł 1 rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany „Zakres stosowania”, stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie, bez względu na rodzaj sądu, w sprawach cywilnych dotyczących:

- a) rozvodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa;
- b) przyznawania, wykonywania, przekazywania, pełnego lub częściowego pozbawienia odpowiedzialności rodzicielskiej.

[...]

3. Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania do:

[...]

e) obowiązków alimentacyjnych;

[...]”.

- 12 Rozdział II rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany „Jurysdykcja”, składa się z trzech sekcji. Sekcja 1 tego rozdziału, zatytułowana „Rozwód, separacja i unieważnienie małżeństwa”, obejmuje art. 3–7 tego rozporządzenia.
- 13 Artykuł 3 wymienionego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja ogólna”, w ust. 1 przewiduje:
„W sprawach orzeczeń dotyczących rozvodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego:
- a) na którego terytorium:
- oboje małżonkowie mają zwykły pobyt, lub
 - małżonkowie mieli ostatnio oboje zwykły pobyt, o ile jedno z nich ma tam nadal zwykły pobyt, lub
 - strona przeciwna ma zwykły pobyt, lub
 - w przypadku wspólnego pozwu lub wniosku jedno z małżonków ma zwykły pobyt, lub
 - powód lub wnioskodawca ma zwykły pobyt, jeżeli przebywał tam od przynajmniej roku bezpośrednio przed wniesieniem pozwu lub wniosku, lub
 - powód lub wnioskodawca ma zwykły pobyt, jeżeli przebywał tam przynajmniej od sześciu miesięcy bezpośrednio przed wniesieniem pozwu lub wniosku i jest obywatelem tego państwa członkowskiego lub, w przypadku Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, ma tam swój »domicile«;
- b) którego obywatelstwo posiadają oboje małżonkowie lub, w przypadku Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, w którym mają swój wspólny »domicile«.
- 14 Zgodnie z art. 6 tego samego rozporządzenia, zatytułowanym „Wyłączny charakter jurysdykcji na podstawie art. 3, 4 i 5”:
- „Przeciwko małżonkowi, który:
- a) ma zwykły pobyt na terytorium państwa członkowskiego; lub
- b) jest obywatelem państwa członkowskiego lub – w przypadku Zjednoczonego Królestwa i Irlandii – ma swój »domicile« na terytorium jednego z tych państw członkowskich,
- postępowanie przed sądami innego państwa członkowskiego może być prowadzone tylko zgodnie z art. 3, 4 i 5”.
- 15 Artykuł 7 rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany „Pozostałe jurysdykcje”, w ust. 1 stanowi:
„Jeżeli żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji zgodnie z art. 3, 4 i 5, jurysdykcję określa się w każdym państwie członkowskim według jego własnego prawa”.

16 Sekcja 2 rozdziału II tego rozporządzenia, dotycząca jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, zawiera art. 8–15 wymienionego rozporządzenia.

17 Artykuł 8 tego samego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja ogólna”, w ust. 1 stanowi:

„W sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu lub wniosku dziecko ma zwykły pobyt”.

18 Artykuł 12 rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany „Pozostałe jurysdykcje”, w ust. 1, 3 i 4 stanowi:

„1. Sądy państwa członkowskiego mające jurysdykcję w przypadku pozwu lub wniosku o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa na podstawie art. 3 mają jurysdykcję w każdej sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej związanej z pozwem lub wnioskiem, jeżeli:

a) na co najmniej jednym z małżonków spoczywa odpowiedzialność rodzicielska w odniesieniu do dziecka;

oraz

b) jurysdykcja tych sądów została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez małżonków lub podmioty odpowiedzialności rodzicielskiej w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka.

[...]

3. Sądy państwa członkowskiego mają również jurysdykcję w odniesieniu do odpowiedzialności rodzicielskiej w postępowaniach innych niż te, o których mowa w ust. 1, jeżeli:

a) dziecko ma istotny związek z tym państwem członkowskim, w szczególności z uwagi na fakt, że jeden z podmiotów odpowiedzialności rodzicielskiej ma zwykły pobyt w tym państwie członkowskim lub dziecko posiada obywatelstwo tego państwa członkowskiego;

oraz

b) jurysdykcja sądów została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez wszystkie strony postępowania w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka.

4. Jeżeli dziecko ma zwykły pobyt w państwie trzecim, które nie jest stroną Konwencji haskiej z dnia 19 października 1996 r. o jurysdykcji, właściwym prawie, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dziecka, należy uznać jurysdykcję na podstawie niniejszego artykułu za zgodną z dobrem dziecka, w szczególności jeśli przeprowadzenie postępowania w danym państwie trzecim okazuje się niemożliwe”.

19 Artykuł 14 tego rozporządzenia, zatytułowany „Pozostałe jurysdykcje”, przewiduje:

„Jeżeli żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji zgodnie z art. 8–13, jurysdykcję określa się w każdym państwie członkowskim według prawa tego państwa”.

Rozporządzenie nr 4/2009

20 Motywy 8, 15 i 16 rozporządzenia nr 4/2009 mają następujące brzmienie:

„(8) W ramach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego Wspólnota i jej państwa członkowskie wzięły udział w negocjacjach, które zakończyły się 23 listopada 2007 r. przyjęciem Konwencji [haskiej] o międzynarodowym dochodzeniu alimentów na rzecz dzieci i [innych członków rodziny] [...] i Protokołu [haskiego] o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych [zatwierdzonego w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją Rady 2009/941/WE z dnia 30 listopada 2009 r. (Dz.U. 2009, L 331, s. 17)]. Oba te instrumenty powinny być brane pod uwagę w odniesieniu do niniejszego rozporządzenia.

[...]

(15) By zabezpieczyć interesy wierzycieli alimentacyjnych i ułatwić skuteczne zarządzanie wymiarem sprawiedliwości w Unii Europejskiej, należy dostosować przepisy dotyczące jurysdykcji zawarte w rozporządzeniu [nr 44/2001]. Fakt, że pozwany ma zwykłe miejsce pobytu w państwie trzecim, nie powinien z założenia wyłączać stosowania przepisów wspólnotowych dotyczących jurysdykcji i nie powinno się już przewidywać żadnego odesłania do przepisów dotyczących jurysdykcji zawartych w prawie krajowym. Niniejsze rozporządzenie powinno zatem określać przypadki, gdy sąd państwa członkowskiego może wykonywać jurysdykcję dodatkową.

(16) W celu zaradzania w szczególności sytuacjom odmowy przyznania ochrony prawnej należy przewidzieć w niniejszym rozporządzeniu regulację dotyczącą forum necessitatis, co pozwoli sądowi państwa członkowskiego rozpoznawać w wyjątkowych przypadkach sprawy, które mają ścisły związek z państwem trzecim. Takim wyjątkowym przypadkiem może być sytuacja, gdy postępowanie nie może toczyć się w danym państwie trzecim, na przykład z powodu wojny domowej, lub gdy nie można w rozsądny sposób oczekiwać od wierzyciela wszczęcia lub prowadzenia postępowania w tym państwie. Jurysdykcja w oparciu o regulację dotyczącą forum necessitatis mogłaby być wykonywana wyłącznie, gdy sprawa ma wystarczający związek z państwem członkowskim sądu, przed którym ją wytoczono, na przykład gdy jedna ze stron ma obywatelstwo państwa tego sądu”.

21 Artykuł 3 rozporządzenia nr 4/2009, zatytułowany „Przepisy ogólne”, stanowi:

„Sądami, które mają jurysdykcję do rozpoznania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w państwach członkowskich są:

- a) sąd zwykłego miejsca pobytu pozwanego; lub
- b) sąd zwykłego miejsca pobytu wierzyciela; lub
- c) sąd, który zgodnie z prawem sądu ma jurysdykcję do prowadzenia postępowania dotyczącego statusu osoby, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron; lub

- d) sąd, który zgodnie z prawem sądu jest właściwy do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron”.
- 22 Artykuł 6 tego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja dodatkowa”, stanowi:
„Jeżeli żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na mocy art. 3, 4 i 5 i żaden sąd państwa, które jest stroną [k]onwencji z Lugano, a nie jest państwem członkowskim, nie ma jurysdykcji na podstawie tej konwencji, jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, którego obywatelstwo mają obie strony”.
- 23 Artykuł 7 wymienionego rozporządzenia, zatytułowany „Forum necessitatis”, stanowi:
„Jeżeli żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na mocy art. 3, 4, 5 i 6, sądy państwa członkowskiego mogą w wyjątkowych przypadkach rozpoznać sprawę, jeśli postępowanie nie może zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone lub nie jest możliwe w państwie trzecim, z którym sprawa jest ściśle związana.
Sprawa powinna mieć wystarczający związek z państwem członkowskim sądu, przed którym wytoczono powództwo”.

Prawo hiszpańskie

- 24 Ley Orgánica 6/1985 del Poder Judicial (ustawa organiczna 6/1985 o ustroju sądów) z dnia 1 lipca 1985 r. (BOE nr 157 z dnia 2 lipca 1985 r., s. 20632), zmieniona przez Ley Orgánica 7/2015 (ustawę organiczną 7/2015) z dnia 21 lipca 2015 r. (BOE nr 174 z dnia 22 lipca 2015 r., s. 61593) przewiduje w art. 22 quater lit. c) i d):
- „W przypadku, gdy nie są spełnione powyższe kryteria, sądy hiszpańskie mają jurysdykcję:
[...]
- c) w sprawach dotyczących stosunków osobistych i majątkowych między małżonkami, unieważnienia małżeństwa, separacji i rozvodu oraz dotyczących ich zmian – o ile żaden zagraniczny sąd nie ma jurysdykcji – jeżeli w dacie wniesienia pozwu oboje małżonkowie mają miejsce zwykłego pobytu w Hiszpanii lub gdy mieli ostatnie miejsce zwykłego pobytu w Hiszpanii, a jedno z nich [nadal] tam zamieszkuje, lub gdy pozwany ma miejsce zwykłego pobytu w Hiszpanii, lub, w przypadku wspólnego pozwu lub wniosku, gdy jedno z małżonków zamieszkuje w Hiszpanii, [...] lub gdy powód jest obywatelem hiszpańskim i co najmniej od sześciu miesięcy przed wniesieniem pozwu ma miejsce zwykłego pobytu w Hiszpanii, jak również gdy oboje małżonkowie mają obywatelstwo hiszpańskie;
- d) w sprawach dotyczących pochodzenia dziecka i stosunków między rodzicami a dziećmi, ochrony małoletnich i odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy dziecko lub małoletnie dziecko ma w dacie wniesienia pozwu miejsce zwykłego pobytu w Hiszpanii lub gdy powód jest obywatelem hiszpańskim lub ma miejsce zwykłego pobytu w Hiszpanii, a w każdym przypadku ma tam miejsce zwykłego pobytu co najmniej od sześciu miesięcy przed wniesieniem pozwu”.

25 Artykuł 22 octies tej ustawy, w zmienionym brzmieniu, stanowi:

„1. Sądy hiszpańskie nie mają jurysdykcji w przypadkach, gdy przewidziane w prawie hiszpańskim przepisy dotyczące jurysdykcji nie przewidują tej jurysdykcji.

[...]

3. [...] Sądy hiszpańskie nie mogą powstrzymać się od orzekania lub stwierdzić braku swej jurysdykcji, w przypadku gdy spór wykazuje związek z Hiszpanią, a sądy różnych państw mających związek ze sprawą stwierdziły brak swej jurysdykcji. [...]”.

26 Código Civil (kodeks cywilny) w art. 40 wskazuje, że miejscem zamieszkania dyplomatów, którzy ze względu na pełnione funkcje przebywają za granicą i którym przysługuje prawo eksterytorialności, jest ich ostatnie miejsce zamieszkania na terytorium hiszpańskim.

Spór w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

27 MPA matka dzieci, o które toczy się spór w postępowaniu głównym, i LCDNMT, ich ojciec, zawarli związek małżeński w ambasadzie Hiszpanii w Gwinei Bissau w dniu 25 sierpnia 2010 r. Mają dwoje dzieci, urodzonych w dniach 10 października 2007 r. i 30 lipca 2012 r. w Hiszpanii. Matka ma obywatelstwo hiszpańskie, ojciec ma obywatelstwo portugalskie. Jeśli chodzi o ich dzieci, to posiadają one podwójne obywatelstwo: hiszpańskie i portugalskie.

28 Małżonkowie mieszkali w Gwinei Bissau w okresie od sierpnia 2010 r. do lutego 2015 r., a następnie przenieśli się do Togo. Separacja małżonków nastąpiła w lipcu 2018 r. Od tego czasu matka wraz z dziećmi nadal zamieszkuje w mieszkaniu małżonków w Togo, natomiast jej mąż mieszka w hotelu w tym państwie.

29 Małżonkowie pracują oboje dla Komisji Europejskiej i są przydzieleni do delegatury Unii Europejskiej w Togo. Ich kategoria zawodowa odpowiada kategorii personelu kontraktowego.

30 W dniu 6 marca 2019 r. matka wniosła do Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 2 de Manresa (sądu pierwszej instancji nr 2 w Manresie, Hiszpania) pozew o rozwód połączony z wnioskami dotyczącymi ustalenia zasad i sposobu sprawowania pieczy nad małoletnimi dziećmi z tego małżeństwa oraz zasad odpowiedzialności rodzicielskiej, zasądzenia renty alimentacyjnej dla tych dzieci oraz przyznania prawa do korzystania z rodzinnego mieszkania położonego w Togo.

31 Ojciec zarzucił, że Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 2 de Manresa (sąd pierwszej instancji nr 2 w Manresie) nie miał jurysdykcji międzynarodowej w sprawie.

32 W postanowieniu z dnia 9 września 2019 r. sąd ten stwierdził, że nie ma jurysdykcji w sprawie, i przyjął stanowisko, że strony nie miały miejsca zwykłego pobytu w Hiszpanii.

33 Matka wniosła odwołanie do sądu odsyłającego. Twierdzi, że oboje małżonkowie korzystają ze statusu dyplomatycznego jako pracownicy Unii akredytowani w państwie, do którego zostali wysłani, oraz że państwo przyjmujące rozszerza ten status na małoletnie dzieci. Podnosi ona w tym względzie, że jest chroniona immunitetem dyplomatycznym na podstawie art. 31 konwencji wiedeńskiej oraz że jej żądania nie są objęte wyjątkami, o których mowa w tym

- przepisie. Matka zarzuca, że na podstawie rozporządzeń nr 2201/2003 i nr 4/2009 jurysdykcja do rozpoznawania spraw rozwodowych, spraw dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej i alimentów jest wykonywana w zależności od miejsca zwykłego pobytu. Tymczasem zgodnie z art. 40 kodeksu cywilnego jej miejscem zwykłego pobytu nie jest miejsce, w którym pracuje ona jako pracownik kontraktowy Unii, lecz jej miejsce zamieszkania sprzed uzyskania tego statusu, czyli Hiszpania.
- 34 Matka powołuje się również na forum necessitatis przewidziane w rozporządzeniu nr 4/2009 oraz opisuje sytuację, w jakiej znajduje się sądownictwo togijskie. Przedstawia ona w tym celu sprawozdania Rady Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych. W jednym z tych sprawozdań stwierdzono brak odpowiedniego i ciągłego szkolenia sędziów oraz utrzymujący się klimat bezkarności dla naruszeń praw człowieka. Inne sprawozdanie jest wyrazem zaniepokojenia Organizacji Narodów Zjednoczonych kwestiami niezależności sądownictwa, dostępu do wymiaru sprawiedliwości i bezkarności naruszeń praw człowieka.
- 35 Ojciec z kolei twierdzi, że żadne z małżonków nie pełni funkcji dyplomatycznych na rzecz swoich państw, czyli Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalii, lecz że pracują w delegaturze Unii w Togo jako personel kontraktowy. Wskazuje on w tym względzie, że dokument laissez-passer, którym dysponują, nie jest paszportem dyplomatycznym, lecz przepustką lub bezpiecznym dokumentem podróży ważnym wyłącznie na terytoriach państw trzecich. Poza tym nie miałyby zastosowania konwencja wiedeńska, lecz protokół w sprawie przywilejów i immunitetów. Tymczasem protokół ten stosuje się wyłącznie do czynności urzędników i pracowników instytucji Unii dokonanych przez takich urzędników i pracowników jako czynności służbowe, a w związku z tym protokół ten nie wykluczałby w tym przypadku jurysdykcji sądów togijskich i nie skutkowałby koniecznością stosowania forum necessitatis.
- 36 Zdaniem sądu odsyłającego nie istnieje orzecznictwo odnoszące się do pojęcia „zwykłego pobytu” małżonków dla potrzeb ustalenia jurysdykcji sądu w sprawie o rozwód ani do pojęcia „zwykłego pobytu” małoletnich dzieci w kontekście będącym przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, zatem należy określić wpływ, jaki wywiera na ustalenie miejsca zwykłego pobytu status dyplomatyczny lub inny podobny, taki jak status osób, które pełnią funkcje jako pracownicy lub urzędnicy świadczący pracę dla Unii i które to osoby są oddelegowane do państw trzecich w celu pełnienia tych funkcji. W ramach oceny zwykłego pobytu małżonków wnoszących o rozwód sąd odsyłający zauważa, że personel kontraktowy ma w państwie, do którego został wysłany, status przedstawicieli dyplomatycznych Unii, lecz w państwach członkowskich jest uważany jedynie za pracowników Unii. Poza tym wskazuje, że stoi przed koniecznością określenia czasu oraz zwykłego charakteru i stabilności pobytu małżonków w Togo i nie może pominąć faktu, że uzasadnieniem i przyczyną ich fizycznej obecności w tym państwie trzecim jest pełnienie funkcji na rzecz Unii.
- 37 W tych okolicznościach Audiencia Provincial de Barcelona (sąd okręgowy w Barcelonie, Hiszpania) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) W jaki sposób należy interpretować pojęcie »zwykłego pobytu«, o którym mowa w art. 3 rozporządzenia [nr 2201/2003] i w art. 3 rozporządzenia [nr 4/2009], w odniesieniu do osób będących obywatelami państwa członkowskiego, które przebywają w państwie trzecim z związku z wykonywaniem obowiązków pracowników kontraktowych Unii i które uznawane

są w państwie trzecim za przedstawicieli dyplomatycznych Unii, jeżeli ich pobyt w tym państwie związany jest z wykonywaniem przez te osoby obowiązków powierzonych im przez Unię?

- 2) Jeżeli ustalenie miejsca zwykłego pobytu małżonków dla celów art. 3 rozporządzenia nr 2201/2003 i art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 uzależnione jest od posiadania przez nich statusu pracowników kontraktowych Unii w państwie trzecim, w jaki sposób wpływa to na ustalenie, na podstawie art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003, miejsca zwykłego pobytu małoletnich dzieci?
- 3) Czy w przypadku uznania, że dzieci nie posiadają miejsca zwykłego pobytu w państwie trzecim, można dla celów ustalenia ich miejsca zwykłego pobytu na potrzeby art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003 wziąć pod uwagę związki wynikające z obywatelstwa matki, posiadania przez nią miejsca pobytu w Hiszpanii przed zawarciem małżeństwa, hiszpańskiego obywatelstwa małoletnich dzieci oraz z okoliczności, że urodziły się one w Hiszpanii?
- 4) Czy w przypadku ustalenia, że rodzice i małoletnie dzieci nie posiadają miejsca zwykłego pobytu w państwie członkowskim oraz biorąc pod uwagę, że zgodnie z przepisami rozporządzenia nr 2201/2003 nie ma innego państwa członkowskiego, które byłoby właściwe dla rozstrzygnięcia roszczeń, okoliczność, iż pozwany jest obywatelem państwa członkowskiego, wyklucza zastosowanie klauzuli dotyczącej pozostałej jurysdykcji, zawartej w art. 7 i 14 rozporządzenia nr 2201/2003?
- 5) Jak należy interpretować forum necessitatis, o którym mowa w art. 7 rozporządzenia nr 4/2009, dla celów przyznania alimentów na rzecz dzieci w przypadku ustalenia, że rodzice i małoletnie dzieci nie posiadają miejsca zwykłego pobytu w państwie członkowskim, a w szczególności, jakie przesłanki muszą zostać spełnione, aby uznać, iż postępowanie nie może zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone lub nie jest możliwe w państwie trzecim, z którym sprawa jest ściśle związana (w tym przypadku w Togo)? Czy strona musi udowodnić, że zainicjowała lub usiłowała zainicjować postępowanie w tym państwie ze skutkiem negatywnym i czy obywatelstwo jednej ze stron sporu można uznać za wystarczający związek z państwem członkowskim [sądu, przed którym zawisł spór]?
- 6) Czy w przypadku takim, jak będący przedmiotem niniejszej sprawy, gdy małżonkowie posiadają silne związki z państwami członkowskimi (obywatelstwo, uprzednie miejsce pobytu), a żadne państwo członkowskie, na podstawie przepisów przywołanych rozporządzeń, nie jest właściwe do rozstrzygnięcia sporu, jest to sprzeczne z art. 47 [karty praw podstawowych]?”.

Postępowanie przed Trybunałem

- 38 Sąd odsyłający złożył wniosek o zastosowanie w niniejszej sprawie pilnego trybu prejudycjalnego przewidzianego w art. 107 regulaminu postępowania przed Trybunałem.
- 39 W dniu 19 października 2020 r. Trybunał na podstawie propozycji sędziego sprawozdawcy i po wysłuchaniu rzecznika generalnego postanowił tego wniosku nie uwzględnić z uwagi na to, że nie zostały spełnione warunki określone w art. 107 § 2 regulaminu postępowania.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 40 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający zasadniczo zmierza do ustalenia, czy wykładni art. 3 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 i art. 3 lit. a) i b) rozporządzenia nr 4/2009 należy dokonywać w ten sposób, że dla celów ustalenia miejsca zwykłego pobytu w rozumieniu tych przepisów elementem decydującym może być status pracowników kontraktowych Unii posiadany przez zainteresowanych małżonków przydzielonych do delegatury Unii w państwie trzecim, którym w tym państwie trzecim przypisuje się korzystanie ze statusu dyplomatycznego.
- 41 Jeśli chodzi o wykładnię art. 3 rozporządzenia nr 2201/2003, należy przypomnieć, że przepis ten ustanawia ogólne kryteria jurysdykcji w sprawach o rozwód, separację i unieważnienie małżeństwa. Owe obiektywne kryteria, alternatywne i wyłączne, odpowiadają konieczności uregulowania dostosowanego do specyficznych potrzeb związanych ze sporami z zakresu rozwiązania związku małżeńskiego [zob. podobnie wyrok z dnia 25 listopada 2021 r., IB (Zwykły pobyt małżonka – Rozwód), C-289/20, EU:C:2021:955, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 42 Pojęcie „zwykłego pobytu” pojawia się w sześciu podstawach jurysdykcji przewidzianych w art. 3 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003. Otóż przepis ten przyznaje w sposób niezhierarchizowany jurysdykcję do orzekania w kwestiach dotyczących rozwiązania związku małżeńskiego sądom państwa członkowskiego, którego terytorium, w zależności od sprawy, jest aktualnie lub było wcześniej miejscem zwykłego pobytu obojga małżonków lub jednego z nich.
- 43 W tym względzie rozporządzenie nr 2201/2003 nie zawiera jakiegokolwiek definicji pojęcia „zwykłego pobytu”, a w szczególności zwykłego pobytu jednego z małżonków w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. a) tego rozporządzenia. Wobec braku takiej definicji lub wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich w celu ustalenia znaczenia i zakresu tego pojęcia należy dążyć do jego autonomicznej i jednolitej wykładni z uwzględnieniem kontekstu, w jaki wpisują się posługujące się nim przepisy, oraz celów tego rozporządzenia [zob. podobnie wyrok z dnia 25 listopada 2021 r., IB (Zwykły pobyt małżonka – Rozwód), C-289/20, EU:C:2021:955, pkt 38, 39].
- 44 Trybunał orzekł już, że dla celów wykładni art. 3 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 należy uznać, iż pojęcie „zwykłego pobytu” charakteryzuje się, co do zasady, dwoma elementami, a mianowicie z jednej strony zamiarem zainteresowanego ustanowienia zwykłego ośrodka swoich interesów życiowych w określonym miejscu, a z drugiej strony obecnością przejawiającą się wystarczającym stopniem stabilności na terytorium danego państwa członkowskiego [wyrok z dnia 25 listopada 2021 r., IB (Zwykły pobyt małżonka – Rozwód), C-289/20, EU:C:2021:955, pkt 57], gdyż małżonek może mieć w danym momencie tylko jedno miejsce zwykłego pobytu w rozumieniu wymienionego przepisu [zob. podobnie wyrok z dnia 25 listopada 2021 r., IB (Zwykły pobyt małżonka – Rozwód), C-289/20, EU:C:2021:955, pkt 51].
- 45 Jeśli chodzi natomiast o wykładnię art. 3 rozporządzenia nr 4/2009, z brzmienia tego artykułu zatytułowanego „Przepisy ogólne” wynika, że ustala on ogólne kryteria przyznania jurysdykcji sądom państw członkowskich w sprawach orzeczeń dotyczących zobowiązań alimentacyjnych. Kryteria te są alternatywne, co potwierdza użycie spójnika „lub” po przedstawieniu każdego z nich [wyrok z dnia 5 września 2019 r., R (Jurysdykcja w sprawach z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych), C-468/18, EU:C:2019:666, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo].

- 46 Artykuł 3 rozporządzenia nr 4/2009 oferuje w ten sposób możliwość wniesienia sprawy dotyczącej zobowiązania alimentacyjnego w oparciu o różne podstawy jurysdykcji, w szczególności bądź do sądu zwykłego miejsca pobytu pozwanego zgodnie z art. 3 lit. a), bądź do sądu zwykłego miejsca pobytu wierzyciela zgodnie z lit. b) wymienionego artykułu [zob. podobnie wyrok z dnia 17 września 2020 r., Landkreis Harburg (Wstąpienie przez instytucję publiczną w prawa wierzyciela alimentacyjnego), C-540/19, EU:C:2020:732, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 47 Skoro rozporządzenie nr 4/2009 nie zawiera żadnej definicji pojęcia „zwykłego pobytu” w rozumieniu art. 3 lit. a) i b) tego rozporządzenia, należy dążyć do jego autonomicznej i jednolitej wykładni zgodnie z zasadami wspomnianymi w pkt 43 niniejszego wyroku.
- 48 W tym względzie należy przypomnieć, po pierwsze, że przepisy jurysdykcyjne przewidziane w rozporządzeniu nr 4/2009 mają na celu nie tylko zapewnienie bliskości między wierzycielem alimentacyjnym, uznawanym za stronę słabszą, a właściwym sądem, ale również zapewnienie prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości zarówno z punktu widzenia optymalizacji organizacji sądownictwa, jak i z punktu widzenia interesu stron – czy to interesu powoda, czy pozwanego – polegającego w szczególności na posiadaniu ułatwionego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, a także na zapewnionej przewidywalności przepisów jurysdykcyjnych [zob. podobnie wyrok z dnia 4 czerwca 2020 r., FX (Sprzeciw wobec egzekucji zobowiązań alimentacyjnych), C-41/19, EU:C:2020:425, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 49 Po drugie, jak wynika w szczególności z motywu 8 rozporządzenia nr 4/2009 i jak już zauważył Trybunał, rozporządzenie to pozostaje w ścisłym związku z postanowieniami Protokołu haskiego o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych [wyrok z dnia 5 września 2019 r., R (Jurysdykcja w sprawach z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych), C-468/18, EU:C:2019:666, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo]. Otóż zgodnie z art. 3 tego protokołu to zasadniczo prawo miejsca zwykłego pobytu wierzyciela alimentacyjnego reguluje zobowiązania alimentacyjne, więc pobyt taki musi odznaczać się wystarczającym stopniem stałości, co wyklucza obecność tymczasową lub okazjonalną [zob. podobnie wyrok z dnia 12 maja 2022 r., W.J. (Zmiana miejsca zwykłego pobytu wierzyciela alimentacyjnego), C-644/20, EU:C:2022:371, pkt 63].
- 50 Przepis ten stanowi odzwierciedlenie systemu łączników, na którym opiera się ten protokół, który to system ma na celu zagwarantowanie przewidywalności prawa właściwego, przy jednoczesnym zapewnieniu, że wskazane prawo nie jest pozbawione wystarczającego związku z rozpatrywaną sytuacją rodzinną, przy czym prawo miejsca zwykłego pobytu wierzyciela alimentacyjnego wydaje się, co do zasady, być najściślej związane z jego sytuacją i najstosowniejsze dla uregulowania konkretnych problemów, jakie wierzyciel ten może napotkać [wyrok z dnia 12 maja 2022 r., W.J. (Zmiana miejsca zwykłego pobytu wierzyciela alimentacyjnego), C-644/20, EU:C:2022:371, pkt 64 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 51 Główną zaletą tego łącznika jest ustalenie istnienia i wysokości zobowiązania alimentacyjnego z uwzględnieniem prawnych i faktycznych warunków środowiska społecznego państwa, w którym wierzyciel żyje i wykonuje swoją zasadniczą działalność. Otóż w zakresie, w jakim wierzyciel alimentacyjny będzie korzystał ze swoich alimentów, aby sfinansować bieżące wydatki na życie, należy dokonać oceny konkretnego problemu, który powstaje w odniesieniu do konkretnego społeczeństwa, a mianowicie tego, w którym wierzyciel alimentacyjny żyje i będzie żyć [zob. podobnie wyrok z dnia 12 maja 2022 r., W.J. (Zmiana miejsca zwykłego pobytu wierzyciela alimentacyjnego), C-644/20, EU:C:2022:371, pkt 65].

- 52 Uzasadnione jest zatem uznanie, że w świetle tego celu miejscem zwykłego pobytu wierzyciela alimentacyjnego jest miejsce, w którym faktycznie znajduje się zwykły ośrodek jego życia, przy uwzględnieniu jego środowiska rodzinnego i społecznego, w szczególności, gdy chodzi o małoletnie dziecko [zob. podobnie wyrok z dnia 12 maja 2022 r., W.J. (Zmiana miejsca zwykłego pobytu wierzyciela alimentacyjnego), C-644/20, EU:C:2022:371, pkt 66].
- 53 Uwzględniając te uwagi oraz okoliczność, że art. 3 lit. a) i b) rozporządzenia nr 4/2009 i art. 3 protokołu haskiego opierają się na wspólnym łączniku, czyli miejscu zwykłego pobytu zainteresowanego oraz są ściśle ze sobą powiązane, zasadne jest, by w obu aktach łącznik ten był definiowany zgodnie z tymi samymi zasadami i cechował się tymi samymi elementami. W związku z tym, choć konkretna ocena miejsca stałego pobytu osoby wnioskującej o zasądzenie alimentów, wierzyciela lub w danym przypadku dłużnika zależy od okoliczności konkretnego przypadku, które mogą się zmieniać, zwłaszcza w zależności od wieku i środowiska zainteresowanego, rozsądne jest, aby pojęcie „zwykłego pobytu” w rozumieniu art. 3 lit. a) i b) rozporządzenia nr 4/2009 charakteryzowało się, z jednej strony, zamiarem zainteresowanego ustanowienia zwykłego ośrodka swoich interesów życiowych w określonym miejscu, a z drugiej strony, przyjmującą wystarczający stopień stabilności obecnością na terytorium danego państwa członkowskiego.
- 54 W niniejszym przypadku z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że małżonkowie będący stronami postępowania głównego zawarli związek małżeński w ambasadzie Hiszpanii w Gwinei Bissau w sierpniu 2010 r., zamieszkiwali w tym państwie w okresie od sierpnia 2010 r. do lutego 2015 r., kiedy to przenieśli się do Togo, państwa, w którym, mimo separacji faktycznej od lipca 2018 r., wciąż zamieszkują oni oraz ich dwoje dzieci.
- 55 Natomiast z informacji przekazanych przez sąd odsyłający nie wynika wcale, by ojciec dzieci będących przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, który jest obywatelem portugalskim, miał sam lub wspólnie z matką ich wspólnych dzieci miejsce zwykłego pobytu w państwie sądu odsyłającego, czyli w Królestwie Hiszpanii. Natomiast matka, będąca obywatelką Hiszpanii, która złożyła pozew o rozwiązanie związku małżeńskiego do sądu tego państwa członkowskiego, twierdzi, że zachowała swoje miejsce stałego pobytu na obszarze tego państwa członkowskiego, mimo że przynajmniej od sierpnia 2010 r. pracuje jako pracownik kontraktowy Unii na terytorium państwa trzeciego, a konkretnie w Togo od lutego 2015 r. i że od tego czasu żyje w tym państwie trzecim razem ze swoimi dziećmi.
- 56 Jednak ze względu na te okoliczności i dwa elementy, które cechują pojęcie „zwykłego pobytu” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003, takie jak wspomniane w pkt 44 niniejszego wyroku, wydaje się, że małżonkowie będący stronami postępowania głównego, z zastrzeżeniem dalszego badania przeprowadzonego przez sąd odsyłający na podstawie całokształtu okoliczności faktycznych tej sprawy [zob. podobnie wyrok z dnia 25 listopada 2021 r., IB (Zwykły pobyt małżonka – Rozwód), C-289/20, EU:C:2021:955, pkt 52], nie mają miejsca zwykłego pobytu na terytorium państwa członkowskiego sądu, do którego został złożony pozew o rozwiązanie związku małżeńskiego.
- 57 Otóż, po pierwsze, w niniejszym przypadku, z wyjątkiem okresów urlopu i związanych z urodzeniem dzieci, które to okresy zasadniczo należą do sporadycznych i czasowych przerw w normalnym trybie ich życia (zob. analogicznie wyrok z dnia 28 czerwca 2018 r., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, pkt 51), małżonkowie będący stronami postępowania głównego są fizycznie stale nieobecni na terytorium Królestwa Hiszpanii od co najmniej sierpnia 2010 r. Nie ulega wątpliwości, że w następstwie separacji małżonków małżonka będąca stroną postępowania

- głównego nie przeprowadziła się na terytorium państwa członkowskiego sądu, do którego złożyła pozew o rozwiązanie związku małżeńskiego. W szczególności żaden dokument w aktach sprawy nie pozwala na stwierdzenie, że małżonka ta przebywała na terytorium wymienionego państwa członkowskiego, którego jest obywatelką, przynajmniej od sześciu miesięcy bezpośrednio przed wniesieniem pozwu o rozwiązanie związku małżeńskiego, jak przewiduje to art. 3 ust. 1 lit. a) tiret szóste rozporządzenia nr 2201/2003.
- 58 W tej sytuacji nie wydaje się, by wspomniany w pkt 44 niniejszego wyroku wymóg, związany z wystarczająco stabilną obecnością na terytorium państwa członkowskiego sądu odsyłającego, mógł być w tym wypadku spełniony. Jeśli chodzi o okoliczność, że pobyt małżonków, stron postępowania głównego w Togo, jako pracowników kontraktowych Unii Europejskiej na czas nieokreślony, przydzielonych do delegatury Unii w tym państwie trzecim na podstawie przepisów art. 85 ust. 1 WZIP mających zastosowanie do pracowników kontraktowych, których dotyczy art. 3a WZIP i którzy nie pracowali rotacyjnie w siedzibie w Brukseli, ma zarazem bezpośredni związek z pełnionymi przez nich funkcjami, to należy stwierdzić, że okoliczność ta sama przez się ani nie stoi na przeszkodzie temu, by pobyt ten posiadał taki stopień stabilności (zob. analogicznie wyrok z dnia 28 czerwca 2018 r., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, pkt 12, 47), ani nie pozwala uważać, że fizyczna nieobecność zainteresowanych na terytorium państwa członkowskiego sądu, do którego został wniesiony pozew o rozwiązanie małżeństwa, miałyby być w tym przypadku wyłącznie czasowa lub sporadyczna.
- 59 Po drugie, żaden dokument w aktach sprawy nie pozwala sądzić, że małżonkowie będący stronami postępowania głównego, czy przynajmniej małżonka, postanowili mimo stałego, wieloletniego fizycznego oddalenia od terytorium Królestwa Hiszpanii ustanowić stały czy zwykły ośrodek swoich interesów życiowych w tym państwie członkowskim. Nawet jeśli jedno z tych małżonków przejawiałoby zamiar zamieszkania w przyszłości w Hiszpanii, to nadal, jak to zostało wskazane w pkt 57 niniejszego wyroku, z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że mimo separacji faktycznej od lipca 2018 r. żaden z małżonków będących stronami postępowania głównego nie opuścił Togo. Zresztą, jak zauważył rzecznik generalny zasadniczo w pkt 50 opinii, skoro o stanowiska w delegaturach Unii, takich jak ta w Togo, ubiegają się z własnej woli urzędnicy i pracownicy, którzy są nimi zainteresowani, wydaje się wątpliwe, by ci małżonkowie po nastąpieniu ich separacji faktycznej mieli rzeczywiście zamiar opuścić Togo, by przenieść swoje miejsce zwykłego pobytu do Królestwa Hiszpanii.
- 60 Analogiczna co do zasady ocena wydaje się narzucać w tym wypadku odnośnie do zwykłego pobytu pozwanego lub wierzyciela alimentacyjnego w rozumieniu odpowiednio art. 3 lit. a) i art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009, ponieważ, z zastrzeżeniem dalszego badania tej kwestii prowadzonego przez sąd odsyłający, nic nie zdaje się wskazywać, by zainteresowani przenieśli swoje miejsce zwykłego pobytu na terytorium Królestwa Hiszpanii.
- 61 Do zakwestionowania tych konstatacji nie może prowadzić argument rządu hiszpańskiego przedstawiony zresztą wyłącznie w kontekście wykładni rozporządzenia nr 2201/2003, zgodnie z którym małżonkowie będący stronami postępowania głównego z racji zatrudnienia w charakterze pracowników kontraktowych, przydzielonych do delegatury Unii w Togo posiadaliby status przedstawicieli dyplomatycznych w tym państwie trzecim i zatem na mocy art. 31 ust. 1 konwencji wiedeńskiej korzystałoby z immunitetu od jurysdykcji cywilnej państwa przyjmującego, co zdaniem rządu hiszpańskiego prowadziłoby do uznania na podstawie art. 40 kodeksu cywilnego jurysdykcji sądów państwa członkowskiego, w którym ci pracownicy nie korzystają z takiego statusu dyplomatycznego, czyli w tym przypadku Królestwa Hiszpanii.

- 62 Tymczasem, nawet jeśli to stwierdzenie jest słuszne, to nie ma wpływu na wykładnię pojęcia „zwykłego pobytu” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 i art. 3 lit. a) i b) rozporządzenia nr 4/2009, gdyż na podstawie tych przepisów sąd, do którego sprawa została skierowana, może stwierdzić swoją jurysdykcję tylko wtedy, gdy małżonkowie wspólnie lub osobno i/lub ich dzieci – te dzieci występujące jako wierzyciele alimentacyjni w celu zastosowania art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009 – posiadają miejsce zwykłego pobytu na terytorium państwa członkowskiego tego sądu, a ten zwykły pobyt spełnia kryteria wymienione w pkt 44 i 53 niniejszego wyroku.
- 63 Otóż okoliczność, że takiego zwykłego pobytu w państwie członkowskim sądu rozpoznającego sprawę nie ma, wystarczy, by uznać na podstawie art. 3 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 i art. 3 lit. a) i b) rozporządzenia nr 4/2009, że sąd ten nie ma jurysdykcji niezależnie od kwestii, czy małżonkowie będący stronami postępowania głównego i ich dzieci korzystają w Togo z ewentualnego immunitetu od jurysdykcji cywilnej tego państwa trzeciego.
- 64 Żadnego przeciwnego rozumowania nie dałoby się przeprowadzić na podstawie powoływanego również przez rząd hiszpański motywu 14 rozporządzenia nr 2201/2003, z którego wynika, że jeżeli sąd mający jurysdykcję na podstawie tego rozporządzenia nie może wykonać swojej jurysdykcji z uwagi na immunitet dyplomatyczny zgodny z prawem międzynarodowym, jurysdykcja powinna być wykonywana zgodnie z prawem krajowym w państwie członkowskim, w którym dana osoba nie posiada takiego immunitetu.
- 65 W rzeczywistości, jak słusznie zauważyła Komisja w tym względzie, motyw ten dotyczy sytuacji, w której sąd państwa członkowskiego, choć ma jurysdykcję w świetle przepisów rozporządzenia nr 2201/2003, nie może wykonywać swojej jurysdykcji z uwagi na immunitet dyplomatyczny. Tymczasem nie ulega wątpliwości, że w sporze w postępowaniu głównym ani małżonkowie, ani ich dzieci nie korzystają z immunitetu dyplomatycznego w żadnym z państw członkowskich. W szczególności z art. 11 lit. a) protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów wynika, że urzędnicy i inni pracownicy Unii korzystają z immunitetu jurysdykcyjnego na terytorium państw członkowskich jedynie w odniesieniu do czynów popełnionych przez nich w ramach czynności „służbowych”, czyli w ramach powierzonego Unii zadania (wyrok z dnia 30 listopada 2021 r., LR Generałprokuratura, C-3/20, EU:C:2021:969, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo). W konsekwencji, jak potwierdza to art. 23 regulaminu, taki immunitet jurysdykcyjny nie obejmuje postępowań sądowych, których przedmiot odnosi się do stosunków o charakterze prywatnym, takich jak pozwy i wnioski w sprawach małżeńskich między małżonkami, dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej lub zobowiązań alimentacyjnych wobec ich dzieci, które to sprawy z racji swego charakteru nie dotyczą uczestnictwa osoby korzystającej z immunitetu w wykonywaniu zadań instytucji unijnej, do której ta osoba przynależy (zob. podobnie wyrok z dnia 11 lipca 1968 r., Sayag i Zurich, 5/68, EU:C:1968:42, s. 585).
- 66 W świetle powyższych rozważań odpowiedź na pytanie pierwsze brzmi następująco: art. 3 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 i art. 3 lit. a) i b) rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że dla celów ustalenia miejsca zwykłego pobytu w rozumieniu tych przepisów elementu decydującego nie może stanowić status pracowników kontraktowych Unii posiadany przez zainteresowanych małżonków przydzielonych do delegatury Unii w państwie trzecim, którym w tym państwie trzecim przypisuje się korzystanie ze statusu dyplomatycznego.

W przedmiocie pytania drugiego

- 67 Stawiając pytanie drugie, sąd odsyłający zastanawia się, jaki byłby, przy założeniu, że ustalenie zwykłego pobytu małżonków zależałoby od ich statusu pracowników kontraktowych Unii przydzielonych do delegatury Unii w państwie trzecim, wpływ tej sytuacji na ustalenie miejsca zwykłego pobytu małoletnich dzieci w rozumieniu art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003.
- 68 Ze względu na odpowiedź udzieloną na pytanie pierwsze zbędne jest udzielenie odpowiedzi na pytanie drugie.

W przedmiocie pytania trzeciego

- 69 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający zastanawia się w istocie, czy art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że dla celów ustalenia miejsca zwykłego pobytu dziecka należy brać pod uwagę związki wynikające z obywatelstwa matki i jej miejsca zamieszkania przed zawarciem związku małżeńskiego w państwie członkowskim sądu, do którego został skierowany wniosek w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej, lub też okoliczność, że małoletnie dzieci urodziły się w tym państwie członkowskim i mają obywatelstwo tego państwa.
- 70 Zgodnie z art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 jurysdykcję sądu państwa członkowskiego w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej ustala się na podstawie kryterium miejsca zwykłego pobytu dziecka w chwili wniesienia pozwu lub wniosku do tego sądu.
- 71 W tym względzie Trybunał wielokrotnie orzekał, że miejsce zwykłego pobytu dziecka stanowi autonomiczne pojęcie prawa Unii, które należy interpretować z uwzględnieniem kontekstu, w jaki wpisują się przepisy posługujące się nim oraz celów rozporządzenia nr 2201/2003, w szczególności celu wynikającego z jego motywu 12, zgodnie z którym podstawy jurysdykcji ustanowione w tym rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości (wyrok z dnia 28 czerwca 2018 r., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 72 W myśl orzecznictwa Trybunału miejsce zwykłego pobytu dziecka należy ustalić na podstawie całokształtu okoliczności faktycznych charakterystycznych dla danego przypadku. Poza fizyczną obecnością dziecka na terytorium państwa członkowskiego należy uwzględnić inne czynniki, które powinny wykazać, że obecność ta nie ma w żadnym razie charakteru tymczasowego lub okazjonalnego i że pobyt dziecka wskazuje na pewną integrację ze środowiskiem społecznym i rodzinnym (wyrok z dnia 28 czerwca 2018 r., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo), co odnosi się do miejsca, w którym faktycznie znajduje się centrum życiowe dziecka (wyrok z dnia 28 czerwca 2018 r., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, pkt 42).
- 73 Wśród tych czynników należy wymienić trwałość, zgodność z prawem, warunki oraz motywy pobytu dziecka na terytorium danego państwa członkowskiego, jak również obywatelstwo dziecka, przy czym kluczowe czynniki zmieniają się w zależności od wieku danego dziecka (wyrok z dnia 8 czerwca 2017 r., OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo). Znaczenie mają również miejsce i warunki uczęszczania dziecka do szkoły, a także więzi rodzinne i społeczne utrzymywane przez dziecko w danym państwie członkowskim (zob. podobnie wyrok z dnia 28 czerwca 2018 r., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, pkt 43).

- 74 Jeśli chodzi o zamiar rodziców, by osiedlić się z dzieckiem w danym miejscu, Trybunał uznał, że także taki zamiar może zostać wzięty pod uwagę, jeżeli przejawia się on w pewnych oznakach zewnętrznych, jak nabycie lub wynajęcie mieszkania w danym państwie członkowskim (zob. podobnie wyrok z dnia 28 czerwca 2018 r., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 75 W konsekwencji, jak zauważył zasadniczo rzecznik generalny w pkt 72 opinii, ustalenie zwykłego pobytu dziecka w danym państwie członkowskim w rozumieniu art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 wymaga co najmniej fizycznej obecności danego dziecka w tym państwie członkowskim, a także tego, by dodatkowe czynniki, które można wziąć pod uwagę, wykazywały, że obecność ta nie ma w żadnym razie charakteru tymczasowego lub okazjonalnego i że pobyt dziecka wskazuje na pewną integrację tego dziecka ze środowiskiem społecznym i rodzinnym.
- 76 Ze względu na powyższe w sprawie w postępowaniu głównym, dla celów ustalenia miejsca pobytu małoletnich dzieci w rozumieniu art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, związku wynikające z obywatelstwa ich matki oraz jej miejsca zamieszkania w Hiszpanii przed zawarciem związku małżeńskiego i urodzeniem dzieci, nie mając znaczenia dla tych celów, nie mogą być brane pod uwagę.
- 77 Natomiast hiszpańskie obywatelstwo dzieci małoletnich, których dotyczy spór w postępowaniu głównym, i okoliczność, że urodziły się one w Hiszpanii, mogą być czynnikami znaczącymi, choć nie decydującymi. Otóż fakt, że dziecko pochodzi z państwa członkowskiego oraz że dziecko przejmuje kulturę tego państwa razem z jednym z rodziców, nie jest decydujący dla zidentyfikowania miejsca zwykłego pobytu tego dziecka (zob. podobnie wyrok z dnia 28 czerwca 2018 r., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, pkt 52). Stwierdzenie to narzuca się tym bardziej w sytuacji, gdy jak w postępowaniu głównym, żaden element nie wskazuje, by dzieci, których dotyczy sprawa, były fizycznie obecne w sposób nieokazjonalny na terytorium państwa członkowskiego sądu, przed którym zawisł spór i z racji swego wieku w tym państwie przejawiały pewną integrację, w szczególności ze środowiskiem szkolnym, społecznym i rodzinnym.
- 78 Zatem odpowiedź na pytanie trzecie brzmi następująco: art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że dla celów ustalenia miejsca zwykłego pobytu dziecka nie mają znaczenia związku wynikające z obywatelstwa matki i zamieszkiwania przez nią przed zawarciem związku małżeńskiego w państwie członkowskim sądu, do którego wniesiono pozew lub wnioski w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej, natomiast okoliczność, że małoletnie dzieci urodziły się w tym państwie członkowskim i posiadają obywatelstwo tego państwa, jest niewystarczająca.

W przedmiocie pytania czwartego

- 79 Poprzez pytanie czwarte sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy w przypadku gdy żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji do rozpoznania pozwu lub wniosku w sprawie rozwiązania związku małżeńskiego na podstawie art. 3–5 rozporządzenia nr 2201/2003 i w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej na podstawie art. 8–13 tego rozporządzenia, wykładni art. 7 i 14 wymienionego rozporządzenia należy dokonywać w ten sposób, że okoliczność, iż pozwany w postępowaniu głównym jest obywatelem innego państwa członkowskiego niż państwo sądu, przed którym zawisł spór, stoi na przeszkodzie stosowaniu klauzul dotyczących pozostałej jurysdykcji, zawartych w art. 7 i 14 jako podstaw jurysdykcji tego sądu.

- 80 Należy najpierw zauważyć, że o ile art. 7 rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany „Pozostałe jurysdykcje”, należy do sekcji 1 rozdziału drugiego tego rozporządzenia, zatytułowanej „Rozwód, separacja i unieważnienie małżeństwa”, to art. 14 wymienionego rozporządzenia, również zatytułowany „Pozostałe jurysdykcje”, znajduje się wśród przepisów sekcji 2 tego samego rozdziału, które dotyczą „Odpowiedzialności rodzicielskiej”. W związku z tym, skoro art. 7 i 14 rozporządzenia nr 2201/2003 odnoszą się odpowiednio do pozostałej jurysdykcji dotyczącej rozwiązania związku małżeńskiego i pozostałej jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, należy zbadać kolejno oba systemy jurysdykcji.
- 81 Jeśli chodzi, po pierwsze, o klauzulę pozostałej jurysdykcji w sprawach o rozwiązanie związku małżeńskiego, z brzmienia art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 wynika, że tylko wtedy, gdy żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji zgodnie z art. 3–5 tego rozporządzenia, jurysdykcję określa się w każdym państwie członkowskim według jego własnego prawa.
- 82 Choć, jak zasadniczo zauważył rzecznik generalny w pkt 81 opinii, przepis ten, rozpatrywany oddzielnie, wydaje się dawać do dyspozycji małżonków – nieposiadających miejsca zwykłego pobytu w państwie członkowskim i mających różne obywatelstwa – dodatkowe forum, oparte na krajowych przepisach dotyczących jurysdykcji, to wykładni zakresu stosowania tego przepisu należy jednak dokonywać uwzględniając art. 6 rozporządzenia nr 2201/2003.
- 83 Tymczasem art. 6 tego rozporządzenia, zatytułowany „Wyłączny charakter jurysdykcji na podstawie art. 3, 4 i 5”, stanowi, że „[p]rzeciwno małżonkowi, który [...] ma zwykły pobyt na terytorium państwa członkowskiego lub [...] jest obywatelem państwa członkowskiego [...], postępowanie przed sądami innego państwa członkowskiego może być prowadzone tylko zgodnie z art. 3, 4 i 5”.
- 84 Zatem zgodnie z tym art. 6, zważywszy na wyłączny charakter jurysdykcji określonej w art. 3–5 rozporządzenia nr 2201/2003, pozwany mający miejsce zwykłego pobytu w państwie członkowskim lub będący obywatelem państwa członkowskiego może być pozwany w innym państwie członkowskim wyłącznie zgodnie z tymi przepisami i tym samym z wyłączeniem podstaw jurysdykcji określonych przez prawo krajowe (wyrok z dnia 29 listopada 2007 r., Sundelind Lopez, C-68/07, EU:C:2007:740, pkt 22).
- 85 Z powyższego wynika, że jeśli sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji do orzekania w sprawie o rozwiązanie związku małżeńskiego na podstawie art. 3–5 rozporządzenia nr 2201/2003, art. 6 tego rozporządzenia uniemożliwia temu sądowi stwierdzenie swojej jurysdykcji na mocy przewidzianych przez prawo krajowe zasad pozostałej jurysdykcji zgodnie z art. 7 ust. 1 wymienionego rozporządzenia, w sytuacji gdy pozwany jest obywatelem państwa członkowskiego innego niż państwo członkowskie tego sądu.
- 86 W tym przypadku małżonek, który został pozwany w postępowaniu o rozwiązanie związku małżeńskiego przed sądem hiszpańskim, ma obywatelstwo portugalskie, więc biorąc pod uwagę informacje przekazane przez sąd odsyłający, z zastrzeżeniem dalszego badania przeprowadzonego przez ten sąd, małżonkowie będący stronami postępowania głównego nie mają zwykłego pobytu na terytorium państwa członkowskiego, a w szczególności na terytorium państwa członkowskiego tego sądu. W konsekwencji, jeżeli sąd odsyłający nie może stwierdzić swojej jurysdykcji do orzekania w przedmiocie takiego powództwa na podstawie art. 3–5 rozporządzenia nr 2201/2003, art. 7 ust. 1 tego rozporządzenia nie pozwoli mu na oparcie swojej jurysdykcji na zasadach pozostałej jurysdykcji przewidzianych w prawie krajowym, gdyż art. 6

lit. b) wymienionego rozporządzenia stanąłby na przeszkodzie temu, by w tym sądzie było prowadzone postępowanie przeciwko pozwanemu w postępowaniu głównym, który jest obywatelem państwa członkowskiego innego niż państwo tego sądu.

- 87 Należy dodać, że jak wskazała Komisja w swoich uwagach na piśmie, wykładnia ta nie oznacza, że małżonek domagający się rozwiązania związku małżeńskiego jest pozbawiony możliwości skierowania swojego pozwu lub wniosku do sądów państwa członkowskiego, którego obywatelem jest pozwany, gdy art. 3–5 rozporządzenia nr 2201/2003 nie wskazują na inny sąd. Otóż w takim wypadku art. 6 lit. b) tego rozporządzenia nie stoi na przeszkodzie temu, by sądy państwa członkowskiego, którego obywatelem jest pozwany, miały jurysdykcję do rozpoznania pozwu lub wniosku o rozwiązanie związku małżeńskiego na podstawie krajowych przepisów jurysdykcyjnych tego państwa członkowskiego.
- 88 Po drugie, jeśli chodzi o pozostałą jurysdykcję w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, należy przypomnieć, że zgodnie z art. 14 rozporządzenia nr 2201/2003, jeżeli żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na podstawie art. 8–13 tego rozporządzenia, jurysdykcję określa się w każdym państwie członkowskim według prawa tego państwa.
- 89 W tym względzie należy zauważyć, że fakt, iż spór zawisł przed sądem państwa członkowskiego może nie wchodzić w zakres stosowania art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 z powodu braku zwykłego pobytu dziecka w tym państwie członkowskim, nie musi jednak stać na przeszkodzie temu, aby sąd ten miał jurysdykcję do rozpoznania tego sporu na innej podstawie.
- 90 W tym przypadku, w sytuacji gdy wykładnia przedstawiona w pkt 70–78 niniejszego wyroku, zgodnie z którą fizyczna obecność dziecka na terytorium państwa członkowskiego stanowi wstępny warunek ustalenia miejsca zwykłego pobytu tego dziecka w tym państwie członkowskim, prowadziłyby do tego, że nie można by było wskazać sądu państwa członkowskiego jako właściwego na podstawie przepisów rozporządzenia nr 2201/2003 dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, to jednak każdemu państwu członkowskiemu pozostawiono możliwość, zgodnie z art. 14 tego rozporządzenia, aby uznało ono za właściwe swoje sądy na mocy przepisów prawa krajowego, odstępując w ten sposób od kryterium bliskości, na którym opierają się przepisy tego rozporządzenia (zob. podobnie wyrok z dnia 17 października 2018 r., UD, C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, pkt 57).
- 91 W konsekwencji art. 14 rozporządzenia nr 2201/2003 nie sprzeciwia się temu, by sąd, przed którym zawisł spór, zastosował przepisy prawa krajowego, aby stwierdzić swoją jurysdykcję, w tym, jak w danym przypadku, na podstawie obywatelstwa zainteresowanego dziecka, nawet gdyby ojciec dziecka, pozwany w sprawie, był obywatelem innego państwa członkowskiego niż państwo tego sądu.
- 92 Ze względu na powyższe, w sytuacji takiej, jak w postępowaniu głównym, nie można wykluczyć, jak podniósł to zasadniczo rzecznik generalny w pkt 95 opinii, że jurysdykcja, z jednej strony, w sprawach rozwiązania związku małżeńskiego, a z drugiej strony, w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, będzie należała do sądów różnych państw członkowskich. W związku z tą konstatacją może rodzić się pytanie, czy zasada dobra dziecka, której poszanowanie, zgodnie z motywami 12 i 33 rozporządzenia nr 2201/2003, mają zapewniać w szczególności przepisy o jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, nie mogłaby zostać osłabiona przez to rozdzielenie roszczeń.

- 93 Należy przypomnieć w tym względzie, że jak wskazuje motyw 5 rozporządzenia nr 2201/2003, w celu zapewnienia równego traktowania wszystkich dzieci niniejsze rozporządzenie obejmuje wszystkie orzeczenia w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, łącznie ze środkami mającymi na celu ochronę dziecka, niezależnie od jakiegokolwiek związku z postępowaniem w sprawach małżeńskich.
- 94 Jednak, jak również podniósł to rzecznik generalny w pkt 96 opinii, choć rozporządzenie nr 2201/2003 w swoim art. 12 ust. 3 pozwala małżonkom na uniknięcie takiego rozdzielenia roszczeń między sądami, jak opisane w pkt 92 niniejszego wyroku, przyznając jurysdykcję dotyczącą żądań w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej sądom mającym jurysdykcję w sprawach rozwodowych, jeśli taka jurysdykcja jest zgodna z dobrem dziecka, to jednak takie rozdzielanie, którego ewentualne występowanie jest nieodłącznym elementem systemu tego rozporządzenia, nie zawsze jest sprzeczne z dobrem dziecka. Przeciwnie zainteresowany rodzic może zdecydować ze względu na dobro dziecka o skierowaniu takiej sprawy do innych sądów, w tym sądu państwa członkowskiego, którego jest on obywatelem, gdyż wybór taki może być motywowany w szczególności łatwością wysławiania się w języku ojczystym i ewentualnie niższymi kosztami postępowania [zob. analogicznie wyrok z dnia 5 września 2019 r., R (Jurysdykcja w sprawach z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych), C-468/18, EU:C:2019:666, pkt 50, 51].
- 95 Należy dodać, że zgodnie z art. 12 ust. 4 rozporządzenia nr 2201/2003, jeżeli dziecko ma zwykły pobyt w państwie trzecim, które nie jest stroną Konwencji o jurysdykcji, właściwym prawie, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dziecka, zawartej w Hadze w dniu 19 października 1996 r., należy uznać jurysdykcję na podstawie w szczególności ust. 3 tego artykułu za zgodną z dobrem dziecka, w szczególności, jeśli przeprowadzenie postępowania w danym państwie trzecim okazuje się niemożliwe.
- 96 Biorąc powyższe pod uwagę, należy udzielić następującej odpowiedzi na pytanie czwarte:
- W przypadku gdy żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji do rozpoznania pozwu lub wniosku o rozwiązanie związku małżeńskiego na podstawie art. 3–5 rozporządzenia nr 2201/2003, art. 7 w związku z art. 6 tego rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż pozwany w postępowaniu głównym jest obywatelem innego państwa członkowskiego niż państwo sądu, przed którym zawiśł spór, wyklucza zastosowanie klauzuli dotyczącej pozostałej jurysdykcji, przewidzianej w tym art. 7 jako podstawy jurysdykcji tego sądu, nie stoi jednak na przeszkodzie temu, by sądy państwa, którego obywatelem jest pozwany, miały jurysdykcję do rozpoznania takiego pozwu lub wniosku na podstawie krajowych przepisów jurysdykcyjnych tego drugiego państwa członkowskiego.
 - W przypadku gdy żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji do rozpoznania pozwu lub wniosku w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej na podstawie art. 8–13 rozporządzenia nr 2201/2003, art. 14 tego rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż pozwany w postępowaniu głównym jest obywatelem innego państwa członkowskiego niż państwo sądu, przed którym zawiśł spór, nie stoi na przeszkodzie zastosowaniu klauzuli dotyczącej pozostałej jurysdykcji zawartej w art. 14 tego rozporządzenia.

W przedmiocie pytania piątego

- 97 Poprzez pytanie piąte sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, w jakich okolicznościach, w sytuacji gdy wszystkie strony sporu w sprawie o zobowiązania alimentacyjne nie mają zwykłego pobytu w państwie członkowskim, możliwe by było w wyjątkowych przypadkach stwierdzenie jurysdykcji na podstawie forum necessitatis, o którym mowa w art. 7 rozporządzenia nr 4/2009. W szczególności sąd odsyłający zastanawia się, po pierwsze, jakie przesłanki muszą być spełnione, by uznać, że postępowanie nie może zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone lub nie jest możliwe w państwie trzecim, z którym sprawa jest ściśle związana, i czy strona powołująca się na tenże art. 7 jest zobowiązana do wykazania, że bezskutecznie zainicjowała lub usiłowała zainicjować to postępowanie przed sądami tego państwa trzeciego, a po drugie, czy w celu stwierdzenia, że istnieje wystarczający związek sprawy z państwem członkowskim sądu, przed którym zawisł spór, możliwe jest powołanie jako podstawy obywatelstwa jednej ze stron.
- 98 Zgodnie z art. 7 akapit pierwszy rozporządzenia nr 4/2009, jeżeli żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na mocy art. 3–6 tego rozporządzenia, sądy państwa członkowskiego mogą w wyjątkowych przypadkach rozpoznać sprawę, jeśli postępowanie nie może zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone lub nie jest możliwe w państwie trzecim, z którym sprawa jest ściśle związana. Zgodnie z akapitem drugim tego artykułu sprawa powinna mieć wystarczający związek z państwem członkowskim sądu, przed którym wytoczono powództwo.
- 99 Artykuł 7 rozporządzenia nr 4/2009 ustanawia w ten sposób cztery przesłanki, które powinny być spełnione łącznie, by sąd państwa członkowskiego, przed który wniesiono pozew w sprawie zobowiązań alimentacyjnych, mógł wyjątkowo stwierdzić swoją jurysdykcję ze względu na stan wyższej konieczności (forum necessitatis). Po pierwsze, sąd ten powinien stwierdzić, że żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na podstawie art. 3–6 rozporządzenia nr 4/2009. Po drugie, sprawa wniesiona do tego sądu musi wykazywać ścisły związek z państwem trzecim. Po trzecie, przedmiotowe postępowanie nie może zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone lub nie jest możliwe w państwie trzecim. W końcu, po czwarte, sprawa powinna mieć wystarczający związek z państwem członkowskim sądu, przed którym wytoczono powództwo.
- 100 Choć do sądu odsyłającego należy zbadanie, czy wszystkie te przesłanki są spełnione, aby w danym przypadku mógł się on powołać na jurysdykcję przyznaną na podstawie przepisów art. 7 rozporządzenia nr 4/2009, należałoby, w odniesieniu do każdej z tych przesłanek i z uwzględnieniem informacji dostarczonych przez ten sąd, dokonać następujących uściśleń:
- 101 Po pierwsze, odnośnie do spełnienia pierwszej przesłanki wspomnianej w pkt 99 niniejszego wyroku, należy zauważyć, że niewystarczające będzie, iż sąd, przed którym zawisł spór, stwierdzi brak swojej jurysdykcji na mocy art. 3–6 rozporządzenia nr 4/2009, ale powinien on również się upewnić, zwłaszcza gdy spór zawisł przed wieloma sądami, że żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na podstawie tych artykułów. Przywołana przez sąd odsyłający jako przesłanka pytania piątego okoliczność, że pozwany albo wierzyciel lub wierzyciele alimentacyjni mają miejsce zwykłego pobytu w państwie trzecim, czyli że nie spełniają oni kryteriów wymienionych odpowiednio w art. 3 lit. a) i b) rozporządzenia nr 4/2009, nie wystarcza więc do stwierdzenia, że żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na mocy art. 3–6 tego rozporządzenia w rozumieniu art. 7 tego rozporządzenia. W konsekwencji sąd odsyłający powinien jeszcze

- z badać, czy on sam i sądy innych państw członkowskich nie mają jurysdykcji do orzekania w przedmiocie tego żądania zgodnie z podstawami jurysdykcji wymienionymi w art. 3 lit. c) lub d) lub w art. 4–6 wymienionego rozporządzenia.
- 102 Przede wszystkim, jeśli chodzi o art. 3 lit. c) i d) rozporządzenia nr 4/2009, przepis ten przyznaje jurysdykcję bądź sądowi, który zgodnie z prawem krajowym tego sądu ma jurysdykcję do prowadzenia postępowania, w którym żądanie główne dotyczy statusu osoby, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, bądź sądowi, który zgodnie z prawem tego sądu ma jurysdykcję do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja w tych przypadkach wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron.
- 103 W tym przypadku, gdyby, jak to wynika z pkt 86–92 niniejszego wyroku, sąd odsyłający nie miał jurysdykcji do orzekania w przedmiocie żądania rozwiązania związku małżeńskiego, a zgodnie z klauzulą o pozostałej jurysdykcji przewidzianą w art. 14 rozporządzenia nr 2201/2003 mógłby mieć jurysdykcję do orzekania w przedmiocie żądania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej na podstawie przepisów prawa krajowego uzasadnionych obywatelstwem skarżącej w postępowaniu głównym, sąd odsyłający powinien ustalić, czy z powodu tej okoliczności oraz ze względu na art. 3 lit. d) rozporządzenia nr 4/2009 nie miałby on jurysdykcji do rozpoznania żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego na rzecz dzieci.
- 104 Poza tym, jeśli chodzi o podstawy jurysdykcji ustanowione w art. 4 i 5 rozporządzenia nr 4/2009, to choć żaden element z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, nie wskazuje, by miały one zastosowanie w postępowaniu głównym, należy w szczególności najpierw wyjaśnić, że przewidziany w art. 4 tego rozporządzenia wybór sądu jest w każdym razie na podstawie ust. 3 tego artykułu wykluczony w przypadku sporów dotyczących zobowiązań alimentacyjnych wobec dzieci poniżej 18. roku życia, a poza tym, jeśli chodzi o jurysdykcję opierającą się na art. 5 wymienionego rozporządzenia, z akt tych nie wynika, by pozwany w postępowaniu głównym dobrowolnie wdał się w spór w innym celu niż zakwestionowanie jurysdykcji sądu państwa członkowskiego, przed którym zawisł spór. Natomiast nie można by wykluczyć, że sądy Republiki Portugalskiej mogłyby w danym przypadku oprzeć swoją jurysdykcję na art. 6 tegoż rozporządzenia, biorąc pod uwagę wspólne portugalskie obywatelstwo ojca i jego dzieci, o ile dzieci te są stronami postępowania dotyczącego żądania alimentacyjnego jako wierzyciele takiego zobowiązania alimentacyjnego, czego zbadanie należy jednak do sądu odsyłającego.
- 105 Po drugie, jeśli chodzi o wymóg stawiany w art. 7 rozporządzenia nr 4/2009, że sprawa powinna być ściśle związana z państwem trzecim, należy podnieść, iż rozporządzenie to nie zawiera żadnej wskazówki odnośnie do okoliczności pozwalających na stwierdzenie takiego ścisłego związku. Niemniej, biorąc pod uwagę kryteria jurysdykcji, na jakich opiera się wymienione rozporządzenie, w szczególności kryterium zwykłego pobytu, sąd, przed którym wytoczono powództwo, powinien mieć możliwość stwierdzenia, że taki ścisły związek istnieje, jeśli z okoliczności danej sprawy wynika, czego zbadanie jest obowiązkiem tego sądu, że wszystkie strony sporu mają miejsce zwykłego pobytu w danym państwie trzecim. Otóż niezależnie od kryteriów, na jakich opiera się jurysdykcja w sprawach zobowiązań alimentacyjnych w tym państwie trzecim, w szczególności gdy chodzi o państwo niebędące stroną Konwencji haskiej z dnia 23 listopada 2007 r. o międzynarodowym dochodzeniu alimentów na rzecz dzieci i innych członków rodziny, można racjonalnie przyjąć, uwzględniając kryterium bliskości, że sądy państwa,

- którego terytorium jest miejscem zwykłego pobytu małoletniego dziecka, wierzyciela alimentacyjnego i dłużnika alimentacyjnego będą w stanie lepiej ocenić potrzeby tego dziecka, zważywszy na środowisko zwłaszcza społeczne i rodzinne, w którym ono żyje i będzie żyć.
- 106 Po trzecie, aby sąd państwa członkowskiego, przed którym wytoczono powództwo, mógł wyjątkowo sprawować jurysdykcję wynikającą z art. 7 rozporządzenia nr 4/2009, konieczne jest również, by przedmiotowe postępowanie nie mogło zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone lub okazało się niemożliwe przed sądami danego państwa trzeciego.
- 107 W tym względzie, choć motyw 16 tego rozporządzenia wymienia wojnę domową jako przykład sytuacji, w której postępowanie nie może toczyć się w danym państwie trzecim, obrazując w ten sposób wyjątkowy charakter przypadków, w których jurysdykcja może być wykonywana na zasadzie forum necessitatis, należy podnieść, że wymienione rozporządzenie nie dostarcza wskazówek na temat okoliczności, w których sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono powództwo, mógłby stwierdzić, że postępowanie w sprawie zobowiązań alimentacyjnych nie może zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone przed sądami danego państwa trzeciego. Jednak z tego samego motywu 16 wynika, że to „[w] celu zaradzenia w szczególności sytuacjom odmowy przyznania ochrony prawnej” zostało ustanowione forum necessitatis, pozwalając w wyjątkowych przypadkach sądowi państwa członkowskiego, do którego wniesiono powództwo, rozpoznawać sprawę, która ma ścisły związek z państwem trzecim, „gdy nie można w rozsądny sposób oczekiwać od wierzyciela wszczęcia lub prowadzenia postępowania” w tym państwie trzecim.
- 108 Z powyższych uściśleń wynika zatem, z jednej strony, że aby stwierdzić w danym przypadku jurysdykcję na mocy art. 7 rozporządzenia nr 4/2009, sąd państwa członkowskiego, przed którym zawisł spór, nie może zażądać od powoda dochodzącego alimentów, by wykazał, że bezskutecznie zainicjował lub usiłował zainicjować takie postępowanie przed sądami danego państwa trzeciego. Wystarczy więc, że sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono powództwo, uwzględniając wszystkie okoliczności stanu faktycznego i prawnego w sprawie, będzie w stanie upewnić się, że przeszkody w danym państwie trzecim są takie, iż zmuszanie powoda, by dochodził wierzytelności alimentacyjnej przed sądami tego państwa trzeciego, byłoby nieracjonalne.
- 109 Rzeczywiście, jak podniósł to rzecznik generalny w pkt 126 opinii, wymaganie od takiego powoda, aby usiłował zainicjować postępowanie przed sądami danego państwa trzeciego wyłącznie po to, by wykazać stan wyższej konieczności w celu zastosowania forum necessitatis, stałoby w sprzeczności z celem rozporządzenia nr 4/2009, które służy w szczególności, zgodnie z orzecnictwem przypomnianym w pkt 48 niniejszego wyroku, ochronie wierzyciela alimentacyjnego i ułatwianiu należytego sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Stwierdzenie to dotyczy zwłaszcza sytuacji, gdy wierzycielem alimentacyjnym jest dziecko, którego dobro decyduje o wykładni i sposobie wdrażania rozporządzenia nr 4/2009 i stanowi, jak głosi art. 24 ust. 2 karty praw podstawowych, dobro nadrzędne, które powinno być uwzględniane we wszelkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych zarówno przez władze publiczne, jak i instytucje prywatne (zob. podobnie wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., A, C-184/14, EU:C:2015:479, pkt 46).
- 110 Z drugiej strony, w zakresie, w jakim celem jurysdykcji opartej na forum necessitatis jest, jak to wskazuje motyw 16 rozporządzenia nr 4/2009, zarządzenie „w szczególności” sytuacjom odmowy przyznania ochrony prawnej, słuszne jest co do zasady, by sąd państwa członkowskiego, przed którym zawisł spór, mógł powołać się na forum necessitatis w wyjątkowych przypadkach i pod

warunkiem dokonania szczegółowej analizy wymogów proceduralnych danego państwa trzeciego, gdy dostęp do wymiaru sprawiedliwości w tym państwie trzecim jest ze względów prawnych lub faktycznych utrudniony, w szczególności przez stosowanie dyskryminacyjnych lub sprzecznych z podstawowymi gwarancjami rzetelnego procesu wymogów proceduralnych.

- 111 Po czwarte, przedmiotowa sprawa powinna mieć „wystarczający związek” z państwem członkowskim sądu, przed którym wytoczono powództwo. W tym względzie, aby rozwiać wątpliwości sądu odsyłającego, wystarczy podnieść, że motyw 16 rozporządzenia nr 4/2009 wskazuje, że taki związek może wynikać w szczególności z obywatelstwa jednej ze stron.
- 112 Zważywszy na te uściślenia oraz argumenty wysuwane przez matkę małoletnich dzieci, o które toczy się spór, sąd odsyłający powinien ustalić, czy może on oprzeć się na przepisach art. 7 rozporządzenia nr 4/2009, aby rozpoznać złożony przez MPA wniosek o zasądzenie alimentów na rzecz jej dzieci. W tym względzie sąd odsyłający może stwierdzić swoją jurysdykcję, by zapobiec grożącej odmowie przyznania ochrony prawnej, ale nie może opierać się wyłącznie na ogólnych okolicznościach dotyczących niedociągnięć systemu prawnego państwa trzeciego, nie analizując konsekwencji, jakie te okoliczności mogłyby mieć dla danej sprawy.
- 113 Uwzględniając powyższe uwagi, odpowiedź na pytanie piąte brzmi następująco: art. 7 rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że:
- w sytuacji gdy wszystkie strony postępowania w sprawie zobowiązań alimentacyjnych nie mają miejsca zwykłego pobytu w państwie członkowskim, możliwe jest w wyjątkowych przypadkach stwierdzenie jurysdykcji opierającej się na forum necessitatis, którego dotyczy ten art. 7, jeśli żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na podstawie art. 3–6 tego rozporządzenia, jeżeli postępowanie nie może zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone w państwie trzecim, z którym sprawa jest ściśle związana, lub nie może się tam toczyć i jeżeli sprawa ta ma wystarczający związek z państwem członkowskim sądu, przed którym ją wytoczono;
 - dla uznania, w wyjątkowych przypadkach, że postępowanie nie może zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone w państwie trzecim, istotne jest, by w świetle szczegółowej analizy argumentów przedstawionych w każdej konkretnej sprawie dostęp do wymiaru sprawiedliwości w tym państwie trzecim był ze względów prawnych lub faktycznych utrudniony, w szczególności przez stosowanie dyskryminacyjnych lub sprzecznych z podstawowymi gwarancjami rzetelnego procesu wymogów proceduralnych, bez stawiania warunku, by strona powołująca się na wymieniony art. 7 była zobowiązana do wykazania, że bezskutecznie zainicjowała lub usiłowała zainicjować to postępowanie przed sądami tego państwa trzeciego, oraz
 - stwierdzenie, że istnieje wystarczający związek sprawy z państwem członkowskim sądu, przed którym zawisł spór, może opierać się na obywatelstwie jednej ze stron.

W przedmiocie pytania szóstego

- 114 Poprzez szóste pytanie prejudycjalne sąd odsyłający chciałby ustalić, czy wykładni art. 47 karty praw podstawowych należy dokonywać w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie sytuacji, w której, nawet gdy zainteresowani małżonkowie utrzymują ściśle związki z państwami

członkowskimi ze względu na swoje obywatelstwo i wcześniejsze zamieszkiwanie, stosowanie przepisów rozporządzeń nr 2201/2003 i nr 4/2009 nie prowadzi do wyznaczenia jurysdykcji żadnego z państw członkowskich.

- 115 Jak wynika w szczególności z pkt 87–92 i 98–113 niniejszego wyroku i jak zasadniczo podniosła to Komisja w swoich uwagach na piśmie, okazuje się, że zgodnie z przepisami rozporządzenia nr 2201/2003 i rozporządzenia nr 4/2009, zwłaszcza art. 7 i 14 rozporządzenia nr 2201/2003 i art. 7 rozporządzenia nr 4/2009, które wprowadzają mechanizmy pozwalające na wyznaczenie sądu posiadającego jurysdykcję, w sytuacji gdy żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na podstawie pozostałych przepisów tych rozporządzeń, sądy co najmniej jednego państwa członkowskiego powinny mieć jurysdykcję do rozpoznania, odpowiednio, spraw dotyczących rozwiązania związku małżeńskiego, odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych.
- 116 W konsekwencji, jak zauważyła Komisja, skoro pytanie szóste ma charakter hipotetyczny, udzielenie na nie odpowiedzi jest zbędne.

W przedmiocie kosztów

- 117 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 3 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 oraz art. 3 lit. a) i b) rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych należy interpretować w ten sposób, że dla celów ustalenia miejsca zwykłego pobytu w rozumieniu tych przepisów elementu decydującego nie może stanowić status pracowników kontraktowych Unii posiadany przez zainteresowanych małżonków, przydzielonych do delegatury Unii w państwie trzecim, którym w tym państwie trzecim przypisuje się korzystanie ze statusu dyplomatycznego.**
- 2) **Artykuł 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że dla celów ustalenia miejsca zwykłego pobytu dziecka nie mają znaczenia związku wynikające z obywatelstwa matki i zamieszkiwania przez nią przed zawarciem związku małżeńskiego w państwie członkowskim sądu, do którego wniesiono pozew lub wnioski w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej, natomiast okoliczność, że małoletnie dzieci urodziły się w tym państwie członkowskim i posiadają obywatelstwo tego państwa, jest niewystarczająca.**

3) W przypadku gdy żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji do rozpoznania pozwu lub wniosku o rozwiązanie związku małżeńskiego na podstawie art. 3–5 rozporządzenia nr 2201/2003, art. 7 w związku z art. 6 tego rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż pozwany w postępowaniu głównym jest obywatelem innego państwa członkowskiego niż państwo sądu, przed którym zawisł spór, wyklucza zastosowanie klauzuli dotyczącej pozostałej jurysdykcji, przewidzianej w tym art. 7 jako podstawy jurysdykcji tego sądu, nie stając jednak na przeszkodzie temu, by sądy państwa, którego obywatelem jest pozwany, miały jurysdykcję do rozpoznania takiego żądania na podstawie krajowych przepisów jurysdykcyjnych tego drugiego państwa członkowskiego.

W przypadku gdy żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji do rozpoznania pozwu lub wniosku w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej na podstawie art. 8–13 rozporządzenia nr 2201/2003, wykładni art. 14 tego rozporządzenia należy dokonywać w ten sposób, że okoliczność, iż ojciec dziecka, pozwany w postępowaniu głównym, jest obywatelem państwa członkowskiego innego niż państwo sądu, przed którym zawisł spór, nie stoi na przeszkodzie zastosowaniu klauzuli dotyczącej pozostałej jurysdykcji zawartej w art. 14 tego rozporządzenia.

4) Artykuł 7 rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że:

- w sytuacji gdy wszystkie strony postępowania w sprawie zobowiązań alimentacyjnych nie mają miejsca zwykłego pobytu w państwie członkowskim, możliwe jest w wyjątkowych przypadkach stwierdzenie jurysdykcji opierającej się na forum necessitatis, którego dotyczy ten art. 7, jeśli żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na podstawie art. 3–6 tego rozporządzenia, jeżeli postępowanie nie może zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone w państwie trzecim, z którym sprawa jest ściśle związana lub nie może się tam toczyć, i jeżeli sprawa ta ma wystarczający związek z państwem członkowskim sądu, przed którym ją wytoczono;
- dla uznania, w wyjątkowych przypadkach, że postępowanie nie może zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone w państwie trzecim, istotne jest, by w świetle szczegółowej analizy argumentów przedstawionych w każdej konkretnej sprawie dostęp do wymiaru sprawiedliwości w tym państwie trzecim był ze względów prawnych lub faktycznych utrudniony, w szczególności przez stosowanie dyskryminacyjnych lub sprzecznych z podstawowymi gwarancjami rzetelnego procesu wymogów proceduralnych, bez stawiania warunku, by strona powołująca się na wymieniony art. 7 była zobowiązana do wykazania, że bezskutecznie zainicjowała lub usiłowała zainicjować to postępowanie przed sądami tego państwa trzeciego, oraz
- stwierdzenie, że istnieje wystarczający związek sprawy z państwem członkowskim sądu, przed którym zawisł spór, może opierać się na obywatelstwie jednej ze stron.

Podpisy